

 सत्यमेव जयते	દાખલ તારીખ :-	૨૪/૧૨/૨૦૨૫		
	રજીસ્ટર તારીખ:-	૨૪/૧૨/૨૦૨૫		
	ફેસલ તારીખ :-	૦૬/૦૩/૨૦૨૬		
	સમયગાળો	વર્ષ- માસ-દીવસ		
		૦૦	૦૨	૧૩

વસોનાં મે. જ્યુડીશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસશ્રીની કોર્ટમાં, મું.વસો. જિ.ખેડા	
તારીખ : ૦૬/૦૩/૨૦૨૬ ફોજદારી કેસ નં.૭૯૨/૨૦૨૫ આંક- ગુનો :- ધી નેગોશીયલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ ૧૩૮ મુજબ	
ફરિયાદી.	જીગરકુમાર નવીનચન્દ્ર પરમાર, ઇંધો-વ્યાપાર, રહે.૧૭૨૦, વણકરવાસ મુ.પીજ, તા.વસો, જી.ખેડા
ફરિયાદી તરફે	વિ.વકીલ શ્રી એન.બી.મહીડા
વિરુદ્ધ	
આરોપી	મુસ્તાક સલીમભાઈ શેખ, રહે. ઘર નં-૬, ફેજાનપાર્ક-૨, સંસ્કાર વિદ્યાલય પાસે, બારકોસીયા રોડ, મુ.નડીયાદ-૩૮૭૦૦૨, તા.નડીયાદ, જી.ખેડા
આરોપી તરફે	-----

જ જ મે ંટ

ફરિયાદની હકીકત

(૧) આ કામે ફરીયાદપક્ષના કેસની ટુંકમાં હકીકત એવી છે કે, ફરીયાદી ઉપર

જણાવેલ સરનામે રહે છે અને વ્યાપાર કરી પોતાના કુટુંબનુ ગુજરાન ચલાવે છે.તો.દાર ઉપરોક્ત જણાવેલ સરનામે રહે છે અને ફરીયાદીના મિત્ર થતા હોઈ ફરિયાદી ને તો.દાર સાથે વિશ્વસનીય સંબંધો બંધાયેલા હતા. આરોપીને અંગત કામે આર્થિક જરૂરિયાત હોઈ અને આરોપી ફરીયાદીના મિત્ર થતા હોઈ આરોપીએ ફરીયાદી નો સંપર્ક કરેલ અને રૂ ૩.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) ની માગણી કરેલ અને આરોપીએ જણાવેલ કે આ રૂપિયા થોડા સમય બાદ પરત આપી દઈશું તેવો ભરોષો આપેલો.તેથી ફરીયાદીએ આરોપી ઉપર ભરોષો મૂકી ફરીયાદીએ પોતાની કરેલી બચતોમાંથી આરોપીને રૂ ૩.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) આરોપીને મદદ કરવાના હેતુ થી હાથ ઉછીના આપેલા હતા. જે આરોપીએ થોડા સમય માં પરત કરી દેવાની ખાત્રી અને ભરોષો આપેલ.ત્યારબાદ ફરીયાદીએ આરોપીને આપેલ રૂપિયા રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /-(અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) ઘણો સમય વીતવા છતાં પરત નહી આપતા.ફરીયાદીએ આરોપી પાસે ફરિયાદીની બાકી નીકળતી કાયદેસરની લેણી રકમની ઉઘરાણી કરતા આરોપીએ ફરિયાદીની બાકી નીકળતી કાયદેસરની લેણી રકમની ચુકવણી માટે આરોપીએ ફરીયાદીને તા.૧૧/૧૧/૨૦૨૫ નાં રોજ નો ધી નડીઆદ પીપલ્સ કો.ઓ બેંક લી.નડીઆદ નાં ખાતા નં.૯૦૩૦૦૨૧૦૧૦૩૪૦૮૩ નો ચેક નં.૦૦૦૦૦૮ નો રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા)ના ચેકમાં આરોપીએ ફરીયાદીની રૂબરૂમાં સહી કરીને ફરિયાદીની કાયદેસરની લેણી રકમની ચુકવણી કરવાના હેતુથી તેઓની સ્વેચ્છા આપેલ હતો અને આરોપીએ ફરીયાદી ને જણાવેલ કે ચેક પાકતી તારીખે બેંકમાં પેમેન્ટ માટે રજુ કરેથી અવશ્યપણે સ્વીકારાઈ જશે તેવો પાકો ભરોસો અને વિશ્વાસ આપેલો જેથી ફરીયાદી સદર ચેકના કાયદેસરના ધારણ કરતા બનેલા.આમ ઉપરોક્ત આરોપીના કહેવા મુજબ, ઉપરોક્ત ચેક ફરીયાદીએ તેમની સેન્ટ્રલ બેંક પીજ શાખાના ખાતામાં પેમેન્ટ માટે તા.૧૨/૧૧/૨૦૨૫ નારોજ રજુ કરતા ચેક તારીખ ૧૨/૧૧/૨૦૨૫ ના રોજ રીટર્ન મેમના રીઝન "ફંડ ઈનસફીસીયન્ટ" ના શેરાથી સ્વીકારાયા વગર પરત ફરેલ અને ફરિયાદીના કાયદેસરના લેણાની રકમ રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) ની ચુકવણી માટે આરોપીએ આપેલ ચેકના નાણા મળી શકેલ નહીં અને આમ કરી આરોપીએ ફરીયાદીને સદર ચેક પેમેન્ટ માટે રજુ

કરવાનો પાકો ભરોષો અને વિશ્વાસ આપી ફંડ ઇનસફીસીયન્ટ રાખી નેગો.ઇન્સ્ટ્રુ.એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબની જોગવાઈઓનો ભંગ કરેલ છે. જેથી ફરિયાદીનાઓએ તેમના વકીલ શ્રી મારફ્ટે આરોપી નાઓને તા.૨૦/૧૧/૨૦૨૫ ના રોજ ચેક પરત ફરવા સંદર્ભે નોટીસ આર.પી.એડી.થી મોકલી આપેલ જે નોટીસ તા.૨૨/૧૧/૨૦૨૫નાં અરસામાં રીફૂઝના શેરા સાથે પરત આવેલ જેથી સદર નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ છે. તેમ છતાં આરોપીએ નોટીસ મુજબ વર્તન કરેલ નથી કે ચેકના નાણા ચૂકવી આપેલ નથી કે નોટીસ નો જવાબ આપેલ નથી. આમ, ફરિયાદીને આરોપી પાસે બાકી નીકળતી કાયદેસરની લેણી રકમ રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા)ની ચુકવણી પેટે આરોપીએ આપેલ ચેક સ્વીકારાયા વગર પરત આવતા અને આરોપીને નેગો.ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટએક્ટ મુજબની નોટીસ આપવા છતાં ચેકની બાકી નીકળતી રકમ રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર કોર્ટમાં પુરા) ચૂકવી આપેલ ન હોઈ હાલની ફરિયાદ દાખલ કરવાનું કારણ ઉપસ્થિત થયેલ છે.

આરોપીની હાજરી અને તેમનું નિવેદન:-

- (૨) આરોપીને સમન્સ બજતાં તેઓ નામદાર કોર્ટ સમક્ષ હાજર થતાં ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહીતાની કલમ-૨૩૦ અન્વયે ફરીયાદ તથા તેની સાથે રજુ તમામ દસ્તાવેજોની નકલો વિનામુલ્યે આરોપીને પુરી પાડવામાં આવેલ. ત્યાર બાદ આરોપીની ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહીતાની કલમ-૨૭૪ હેઠળ આંક-૦૬ થી પ્લી નોંધી ગુનો અંગે પુછતા તેઓએ ગુનાનો ઇન્કાર કરેલો અને ન્યાયીક કાર્યવાહીની માંગણી કરતા ફરીયાદ પક્ષનો પુરાવો રજુ કરવા સુચના આપવામાં આવેલ. ત્યાર બાદ આરોપી હાજર રહી રકમ ફરીયાદીને ચુકવી આપવા અંગે જણાવી મુદ્ત માંગેલ. જેથી ફરીયાદીએ આંક-૦૮ થી પુરસીસ આપી તેઓને આરોપીએ રૂ.૭,૫૦૦/- આપેલ હોવાનું જણાવેલ છે. પરંતુ ત્યાર બાદ આરોપી કોર્ટ સમક્ષ હાજર ન રહેતા ફરીયાદી પક્ષ ધ્વારા આંક-૧૫ થી અરજી રજુ રાખેલ છે અને આરોપીનો ઉલટ તપાસનો હકક બંધ કરી કામ એક તરફી ચલાવવા

રજુઆત કરવામાં આવેલ જે અરજી ન્યાયના હિતમાં મંજૂર કરી, ફરીયાદ પક્ષનો પુરાવો રજુ કરવા સુચના આપવામાં આવેલ.

- (૩) ત્યાર બાદ, ફરીયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં નીચે મુજબનો મૌખિક પુરાવો તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ કરેલ છે.

મૌખિક પુરાવો:-

અ. નં.	આંક	મૌખિક પુરાવની વિગત
૧	૦૪	ફરિયાદી જીગરકુમાર નવીનચન્દ્ર પરમારનું સરતપાસનું સોગંદનામુ

દસ્તાવેજી પુરાવો:-

અ.નં.	આંક	દસ્તાવેજી પુરાવાની વિગત
૧	૧૦	અસલ ચેક નં.૦૦૦૦૦૮
૨	૧૧	ચેક રિટર્ન મેમો
૩	૧૨	ડીમાંડ નોટીસ
૪	૧૩	આર.પી.એડી.ની વિન્ડો સ્લીપ
૫	૧૪	ડીમાંડ નોટીસ આર.પી.એ.ડી.થી મોકલેલ જે નોટીસ રીફ્યુઝના શેરા સાથે પરત આવેલ અસલ કવર

આમ ઉપર મુજબનો મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવો ફરીયાદ પક્ષ તરફે રજુ થતાં આ સિવાય ફરીયાદ પક્ષે અન્ય કોઈ વધુ પુરાવો રજુ કરવા માંગતા ન હોઈ આંક -૧૬ થી કલોઝીંગ પુરસીસ રજુ કરવામાં આવેલ છે.

- (૪) ત્યાર બાદ, આરોપી પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં કોઈ મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ કરવામાં આવેલ નથી.
- (૫) આ કામે ફરીયાદ પક્ષે ઉપરોક્ત મૌખિક, દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ થયા બાદ ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહિતાની કલમ - ૩૫૧ અન્વયે આરોપીનું વિશેષ નિવેદન તૈયાર

કરવામાં આવેલ તેમજ વિશેષ નિવેદન આપવા માટે આરોપીને પુરતી તક આપવા છતાં આરોપી હાજર રહેતા ન હોય, તેમજ કેસની કાર્યવાહી જાણી-જોઈને વિલંબમાં નાંખેલ હોય, ફરીયાદીએ આંક-૧૫ થી આપેલ અરજી ઉપર કરેલ હુકમ મુજબ આરોપીનો ઉલટ તપાસ લેવાનો હકક બંધ કરી હાલનો કેસ આરોપી સામે એકતરફી આગળ ચલાવવા હુકમ કરવામાં આવેલ છે. આરોપી તરફે આજ દીન સુધી સદર હકક ખોલાવવા માટે કોઈ અરજી પણ કરવામાં આવેલ નથી કે સદર હુકમને આજ દીન સુધી એપેલટ કોર્ટમાં પડકારેલ હોય તેવી કોઈ પણ હકિકત રેકર્ડ ઉપર આવેલ નથી.

(૬) ત્યાર બાદ સદર કામ દલીલોના સ્ટેજ ઉપર રાખવામાં આવેલ.

ફરીયાદી મૌખિક દલીલ કરેલ છે કે, ફરીયાદીએ પોતાનો કેસ વ્યાજબી પુરાવાથી પુરવાર કરેલ છે. જ્યારે આરોપી તરફે કોઈ બચાવ લેવામાં આવેલ નથી. આમ, ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ પણ કરવામાં આવેલ ન હોય તેવા સંજોગોમાં ફરીયાદી સરતપાસ ઉપર જે હકિકત જણાવે છે તે ન માનવાને કારણ નથી. આરોપીએ કલમ-૧૩૯ મુબના અનુમાનનુ કોઈ ખંડન કરેલ નથી, જેથી આવા સંજોગોમાં ફરીયાદીનુ કાયદેસરનું લેણું પુરવાર થતું હોય, તેમજ કલમ-૧૩૯ ના તત્વો પુરવાર થતા હોય, આરોપીને વધુમાં વધુ સજા કરી વળતર અપાવવા રજુઆત કરેલ છે.

ત્યાર બાદ સદર કામ આરોપી તરફે દલીલો માટે રાખવામાં આવેલ છે, આરોપીને દલીલો કરવા માટે પુરતી તક આપવા છતાં આરોપીએ દલીલો કરેલ નથી કે કોઈ બચાવ કે રજુઆત કરેલ નથી.

(૭) સબબ ઉપરોક્ત હકિકતે આ કેસના આખરી નિર્ણય માટે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થયેલ છે.

મુદ્દા

(૧)	શું ફરિયાદપક્ષ નિશંકપણે પુરવાર કરે છે કે, આ કામના આરોપીએ પોતાના કાયદેસરના દેવાની ચુકવણી પેટે ફરીયાદીને ચેક નં.૦૦૦૦૦૮ નો આપેલ જે ચેક ફરીયાદીએ પોતાના બેંક ખાતામાં રજૂ કરતા "ફંડ ઈનસફીશીયન્ટ" ના શેરા સાથે વગર સ્વીકારાયે પરત ફરતાં ફરીયાદીએ નિયમ સમય મર્યાદામાં આરોપીને નોટીસ મોકલેલી જે નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ હોવા છતાં આરોપીએ ચેકના નાણાં ફરીયાદીને ન ચુકવી આપી ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ મુજબનો શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરેલ છે ?
(૨)	શું હુકમ ?

(૮) ઉપરોક્ત મુદાઓના મારા નિર્ણયો નીચે મુજબ છે.

(૧)	હકારમાં
(૨)	આખરી હુકમ મુજબ.

ઉપરોક્ત નિર્ણયના મારા કારણો નીચે મુજબ છે.

મુદા નંબર.૧ :-

(૯) ફરીયાદીએ હાલની ફરીયાદ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના ભંગ બદલની કરેલ છે.

મુદા નં. ૧ ની ચર્ચા કરતા પહેલા ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ પુરવાર કરવા માટે નીચે મુજબના તત્વો પુરવાર કરવા આવશ્યક છે.

(૧) આરોપીએ પોતાના ખાતામાંથી ફરીયાદીને નાણાંની ચુકવણી કરવા ચેક લખેલ હોવો જોઈએ.

(૨) આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ ચેક સમગ્ર અથવા અંશતઃ દેવા અથવા બજી

જવાબદારી અદા કરવા માટે આપેલ હતો.

- (૩) ચેક, જે તારીખે લખ્યો તે તારીખથી ત્રણ માસમાં બેંકમાં રજૂ કરવામાં આવેલ હોવો જોઈએ.
- (૪) ચેક ખાતામાં જમા કરાવતા અપુરતા ભંડોળના કે અન્ય કારણોસર વણ-ચુકવાયેલ પરત થયેલ હોવો જોઈએ.
- (૫) ચેક પરત ફર્યાની બેંકમાંથી માહિતી મળ્યા બાદ ફરીયાદીએ એક માસમાં નાણાંની લેખિત માંગણી કરેલ હોવી જોઈએ.
- (૬) આરોપીને લેખિત માંગણી વાળી નોટીસ બજી ગયેલ હોવી જોઈએ અને આરોપીને બજવણી થયાથી દીન-૧૫ માં ચેકની રકમ ચુકવવામાં કસુર કરેલ હોવો જોઈએ.
- (૭) ત્યાર બાદ એક માસમાં ફરીયાદ થયેલ હોવી જોઈએ.

(૧૦) આમ, જો આ તમામ તત્વો નિ:શંકપણે પુરવાર કરવામાં ફરીયાદપક્ષ સફળ થાય તો જ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ ૧૩૮ મુજબનો ગુનો સાબિત થયાનુ માની શકાય.

સદર કામ અંગેનું સૌ પ્રથમ આવશ્યક તત્વો એ છે કે, તકરારી ચેક કાયદેસરનું દેવું કે જવાબદારી પુરેપુરી કે અંશતઃ અદા કરવા માટે આપેલ હોવો જોઈએ. જે હકિકત પુરવાર કરવા અંગે સાબિતીનો પ્રારંભીક બોજો ફરીયાદી ઉપર રહે છે. જે બોજાનું ફરીયાદી વહન કરે કે તુરંત જ એન.આઈ.એક્ટની કલમ-૧૩૯ અન્વયે ચેક ધારણ કરનાર યાને કે હાલના ફરીયાદીની તરફેણમાં તેમજ ચેક આપનાર યાને કે હાલના આરોપીની વિરુદ્ધમાં કાયદાકીય અનુમાન કરવાનુ રહે છે. જે અનુસાર તકરારી ચેક કાયદેસરના દેવા કે જવાબદારીને સંપુર્ણતઃ કે અંશતઃ ચુકવણી કરવા માટે જ આપવામાં આવ્યો હોવાનુ અનુમાન કરવાનુ રહે છે. સદર અનુમાન કાયદાકીય અનુમાન છે અને જે ખંડનાત્મક અનુમાન છે. ખંડનાત્મક

અનુમાન અંગેનો પુરાવો રજૂ કરવાનો સંપૂર્ણ બોજો આરોપી ઉપર છે. સદર ખંડનાત્મક પુરાવો રજૂ કરવા માટે કોઈ સીધો કે પ્રત્યક્ષ પુરાવો હોવો જોઈએ તેવું જરૂરી નથી. આરોપી કેસના રેકર્ડ ઉપર હોય તેવા સંજોગોથી પ્રસ્થાપિત કરી શકે છે કે, જેનાથી તકરારી ચેક કોઈ કાયદેસરના દેવા માટે આપ્યો જ ન હોવાની સંભાવના ઘણી જ પ્રબળ હોય તો તેનાથી પણ સદર અનુમાનનું ખંડન થયાનું ગણી શકાય છે.

(૧૧) ફરીયાદીએ પોતાનો કેસ પુરવાર કરવા માટે આંક-૦૪ થી સરતપાસનું સોગંદનામું રજૂ કરેલ છે. જેમાં ફરીયાદીએ ફરીયાદમાં જણાવેલ તમામ હકીકતો સરતપાસમાં અક્ષર સહ: જણાવેલ છે. ફરીયાદપક્ષના કેસ મુજબ ફરીયાદી ઉપર જણાવેલ સરનામે રહે છે અને વ્યાપાર કરી પોતાના કુટુંબનું ગુજરાન ચલાવે છે.તો.દાર ઉપરોક્ત જણાવેલ સરનામે રહે છે અને ફરીયાદીના મિત્ર થતા હોઈ ફરીયાદી ને તો.દાર સાથે વિશ્વસનીય સંબંધો બંધાયેલા હતા. આરોપીને અંગત કામે આર્થિક જરૂરિયાત હોઈ અને આરોપી ફરીયાદીના મિત્ર થતા હોઈ આરોપીએ ફરીયાદી નો સંપર્ક કરેલ અને રૂ ૩.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) ની માગણી કરેલ અને આરોપીએ જણાવેલ કે આ રૂપિયા થોડા સમય બાદ પરત આપી દઈશું તેવો ભરોષો આપેલો.તેથી ફરીયાદીએ આરોપી ઉપર ભરોષો મૂકી ફરીયાદીએ પોતાની કરેલી બચતોમાંથી આરોપીને રૂ ૩.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) આરોપીને મદદ કરવાના હેતુ થી હાથ ઉછીના આપેલા હતા. જે આરોપીએ થોડા સમય માં પરત કરી દેવાની ખાત્રી અને ભરોષો આપેલ.ત્યારબાદ ફરીયાદીએ આરોપીને આપેલ રૂપિયા રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /-(અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) ઘણો સમય વીતવા છતાં પરત નહી આપતા.ફરીયાદીએ આરોપી પાસે ફરીયાદીની બાકી નીકળતી કાયદેસરની લેણી રકમની ઉઘરાણી કરતા આરોપીએ ફરીયાદીની બાકી નીકળતી કાયદેસરની લેણી રકમની ચુકવણી માટે આરોપીએ ફરીયાદીને તા.૧૧/૧૧/૨૦૨૫ નાં રોજ નો ધી નડીઆદ પીપલ્સ કો.ઓ બેંક લી.નડીઆદ નાં ખાતા નં.૯૦૩૦૦૨૧૦૧૦૩૪૦૮૩ નો ચેક નં.૦૦૦૦૦૮ નો રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા)ના ચેકમાં આરોપીએ ફરીયાદીની

રૂબરૂમાં સહી કરીને ફરિયાદીની કાયદેસરની લેણી રકમની ચુકવણી કરવાના હેતુથી તેઓની સ્વેચ્છા આપેલ હતો અને આરોપીએ ફરીયાદી ને જણાવેલ કે એક પાકતી તારીખે બેંકમાં પેમેન્ટ માટે રજુ કરેથી અવશ્યપણે સ્વીકારાઈ જશે તેવો પાકો ભરોસો અને વિશ્વાસ આપેલો જેથી ફરીયાદી સદર એકના કાયદેસરના ધારણ કરતા બનેલા.આમ ઉપરોક્ત આરોપીના કહેવા મુજબ, ઉપરોક્ત એક ફરીયાદીએ તેમની સેન્ટ્રલ બેંક પીજ શાખાના ખાતામાં પેમેન્ટ માટે તા.૧૨/૧૧/૨૦૨૫ નારોજ રજુ કરતા એક તારીખ ૧૨/૧૧/૨૦૨૫ ના રોજ રીટર્ન મેમના રીઝન "ફંડ ઈનસફીસીયન્ટ" ના શેરાથી સ્વીકારાયા વગર પરત ફરેલ અને ફરિયાદીના કાયદેસરના લેણાની રકમ રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા) ની ચુકવણી માટે આરોપીએ આપેલ એકના નાણા મળી શકેલ નહીં અને આમ કરી આરોપીએ ફરીયાદીને સદર એક પેમેન્ટ માટે રજુ કરવાનો પાકો ભરોષો અને વિશ્વાસ આપી ફંડ ઈનસફીસીયન્ટ રાખી નેગો.ઈન્સ્ટ્રુ.એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબની જોગવાઈઓનો ભંગ કરેલ છે.જેથી ફરિયાદીનાઓએ તેમના વકીલ શ્રી મારફ્ટે આરોપી નાઓને તા.૨૦/૧૧/૨૦૨૫ ના રોજ એક પરત ફરવા સંદર્ભે નોટીસ આર.પી.એડી.થી મોકલી આપેલ જે નોટીસ તા.૨૨/૧૧/૨૦૨૫નાં અરસામાં રીફૂઝના શેરા સાથે પરત આવેલ જેથી સદર નોટીસ આરોપીને બજી ગયેલ છે.તેમ છતાં આરોપીએ નોટીસ મુજબ વર્તન કરેલ નથી કે એકના નાણા ચૂકવી આપેલ નથી કે નોટીસ નો જવાબ આપેલ નથી.આમ, ફરિયાદીને આરોપી પાસે બાકી નીકળતી કાયદેસરની લેણી રકમ રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર પુરા)ની ચુકવણી પેટે આરોપીએ આપેલ એક સ્વીકારાયા વગર પરત આવતા અને આરોપીને નેગો.ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટએક્ટ મુજબની નોટીસ આપવા છતાં એકની બાકી નીકળતી રકમ રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ /- (અંકે રૂપિયા એક લાખ વીસ હજાર કોર્ટમાં પુરા) ચૂકવી આપેલ ન હોઈ આમ, આરોપીએ એકની રકમ ભરપાઈ ન કરી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ મુજબનો ગુનો કરેલ છે.

આરોપીની પ્લી નોંઘ્યા બાદ સદર કેસ આરોપીનાઓ ધ્વારા ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ માટે મુલત્વી રાખવામાં આવેલ, તેમ છતાં આ કામના આરોપીનાઓ ધ્વારા કે તેઓ તરફે ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરેલ નથી કે ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરવા

ફરીયાદીને રી-કોલ કરાવવા એન.આઈ.એક્ટની કલમ ૧૪૫(૨) મુજબની અરજી રજુ કરેલ નથી. વધુમાં આરોપીને ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરવા માટે પુરતી તક આપવા છતાં આરોપીએ ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરવા કે એન.આઈ.એક્ટની કલમ ૧૪૫(૨) મુજબની અરજી રજુ કરેલ ન હોય, સદર કેસની કાયદાનુસારની કાર્યવાહી કરવામાં આવેલ.

વધુમાં આરોપી તરફે આજ દીન સુધી ઉલટ તપાસ કરવા તથા ફરીયાદીને રી-કોલ કરવા એન.આઈ.એક્ટની કલમ-૧૪૫(૨) મુજબની કોઈ અરજી રજુ કરવામાં આવેલ ન હોય આરોપી ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કરવા ન માંગતા હોવાનું તથા પોતાનો બચાવ કરવા ન માંગતા હોવાનું રેકર્ડ ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય આવે છે. સમગ્ર હકિકત ધ્યાને લેતા ફરીયાદી જે હકીકતો સોગંદ ઉપર જણાવે છે તે તમામ હકીકતો પડકાર્યા વિનાની છે. ફરીયાદીએ જે દસ્તાવેજી પુરાવા રજુ કરેલ છે તે તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ પડકાર્યા વિનાના છે. જ્યારે હકીકતો પડકાર્યા વિનાની હોય ત્યારે ફરીયાદી સોગંદ ઉપર સત્ય હકીકતો જણાવે છે તે માનવાને કારણ રહે છે. તે અનુમાનની ખંડન કરવાની જવાબદારી બચાવપક્ષની છે. પરંતુ આરોપી તરફે ફરીયાદીએ જણાવેલ કોઈ હકિકતો પડકારેલ નથી, જેથી આરોપીએ અનુમાન કોઈ વ્યાજબી સબળ પુરાવાથી ખંડન કરેલ નથી. આવા સંજોગોમાં આરોપીએ કાયદેસરના દેવા પેટે ફરીયાદીને પોતાની સહીવાળો પોતાનો ખાતાનો ચેક આપેલ હોવાનું પુરવાર થાય છે.

(૧૨) આ તબક્કે કાયદાની કલમ ૨૦ ધ્યાને લેવામાં આવે તો સ્ટેમ્પવાળુ અધુરુ ખત અંગે અનુમારનની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે જ્યારે કોઈ એક વ્યક્તિ તેના ઉપર સહી કરીને બીજી વ્યક્તિને સોંપે ત્યારે તે વ્યક્તિ, તેથી તે ખતના ધારકને તેના ઉપર વધુમાં વધુ તે સ્ટેમ્પની મર્યાદામાં હોય તેટલી અને તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલ રકમ તે યથાપ્રસંગ વટાઉખત બનાવવાનો અથવા પુરૂ કરવાનો પ્રથમ દર્શનીય અધિકાર આપે છે. જે નીચે મુજબ છે.

"કલમ-૨૦" સ્ટેમ્પવાળું અધુરૂ ખત" -

વટાઉખત સબંધી ભારતમાં તે સમયે અમલમાં હોય તેવા કાયદા અનુસાર સ્ટેમ્પવાળા કાગળ તદ્દન કોરા રાખીને અથવા તેના ઉપર અધુરૂ વટાઉખત લખીને કોઈ એક વ્યક્તિ તેના ઉપર સહી કરીને બીજી વ્યક્તિને સોંપે ત્યારે તે વ્યક્તિ, તેથી તે કાગળના ધારકને તેના ઉપર વધુમાં વધુ તે સ્ટેમ્પની મર્યાદામાં હોય તેટલી અને તેમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી રકમ તે યથાપ્રસંગ વટાઉખત બનાવવાનો અથવા પુરૂ કરવાનો પ્રથમ દર્શને અધિકાર આપે છે. એ રીતે સહી કરનાર વ્યક્તિએ જે હેસિયતમાં વટાઉખત ઉપર સહી કરી હોય તે હેસિયતમાં તે વ્યક્તિ, તે સિવાયની કોઈ પણ વ્યક્તિ તે ખત સોંપનાર વ્યક્તિ પાસેથી તે ખત હેઠળ જેટલી રકમ આપવાનો તેનો ઈશ્તિદો હોય તેથી વધુ રકમ વસૂલ કરી શકશે નહીં."

આ તબક્કે કાયદાની કલમ ૧૩૯ ની જોગવાઈ વંચાલે લેવામાં આવે તો તેમાં જોઈગવાઈ કરવામાં આવેલ છે કે, વિરુદ્ધની હકિકત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માનવામાં આવશે કે એક ધારણ કરનારે તે એક કલમ ૧૩૯ માં દર્શાવ્યા મુજબ કોઈ દેવાના અથવા અન્ય જવાબદારીના પુરેપુરા અથવા તેના કોઈ ભાગમાંથી બોજા મુક્ત થવાના બદલામાં એકના આપનાર પાસેથી એક મેળવ્યો હશે.

સદર જોગવાઈ ધ્યાને લેવામાં આવે તો કલમ ૧૩૯ ના અનુમાનનું ખંડન કરવાની જવાબદારી આરોપીની છે. વધુમાં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે **Bir Singh – Appellant Versus Mukesh Kumar – Respondent 2019 0 Supreme(SC) 126** ના ચુકાદામાં જણાવેલ છે કે, કલમ ૨૦, ૮૭, ૧૩૯ જોગવાઈ પ્રમાણે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ એક પર સહી કરી અને અન્ય વ્યક્તિને આપે તો તે જવાબદાર બને છે સિવાય કે એક આપનાર યોગ્ય પુરાવો રજૂ કરી તેનું ખંડન કરે. વધુમાં એક આપનારે માત્ર તેમાં સહી કરેલ હોય અને તેની વિગતો એક આપનાર સિવાય અન્ય ધ્વારા ભરવામાં આવેલ હોય અને એક યોગ્ય સહી કરીને આપવામાં

આવેલ હોય અને અન્ય રીતે તે કાયદેસર હોય તો પણ કલમ ૧૩૮ લાગુ પડશે જે નીચે મુજબ છે.

“36. The proposition of law which emerges from the judgments referred to above is that the onus to rebut the presumption under Section 139 that the cheque has been issued in discharge of a debt or liability is on the accused and the fact that the cheque might be post dated does not absolve the drawer of a cheque of the penal consequences of Section 138 of the Negotiable Instruments Act.

37. A meaningful reading of the provisions of the Negotiable Instruments Act including, in particular, Sections 20, 87 and 139, makes it amply clear that a person who signs a cheque and makes it over to the payee remains liable unless he adduces evidence to rebut the presumption that the cheque had been issued for payment of a debt or in discharge of a liability. It is immaterial that the cheque may have been filled in by any person other than the drawer, if the cheque is duly signed by the drawer. If the cheque is otherwise valid, the penal provisions of Section 138 would be attracted.

38. If a signed blank cheque is voluntarily presented to a payee, towards some payment, the payee may fill up the amount and other particulars. This in itself would not invalidate the cheque. The onus would still be on the accused to prove that the cheque was not in discharge of a debt or liability by adducing evidence.”

વધુમાં આ કામે રજુ કરવામાં આવેલ ચેક ફરીયાદીની કસ્ટડીમાંથી રજુ કરેલ છે તે વધુમાં સદર ચેક ફરીયાદી પાસે કઈ રીતે આવેલ તે અંગેનો કોઈ ખુલાસો કરેલ નથી. વધુમાં તે અંગે આરોપીએ કોઈ બચાવ રજુ કરેલ નથી.

(૧૩) આરોપીને નોટીસ બજેલ છે કે, કેમ તે અંગેની ચર્ચા કરવામાં આવે તો, અત્રે ઉલ્લેખનીય હકીકત એ છે કે, આ કામના આરોપીને નોટીસ મોકલવામાં આવેલ છે તે લગત એ.ડી.સ્લીપ વંચાણે લેવામાં આવે તો તેમાં આરોપીનું યોગ્ય સરનામું

જાણાવેલ છે જે આ કામે કરેલ છે. તેથી કલમ જનરલ કલોઝીસ એક્ટની કલમ ૨૭ અને સાક્ષ્ય અધિનીયમની કલમ ૧૧૯ નું અનુમાન ફરીયાદીની તરફેણમાં કરવાનું રહે છે. સદર અનુમાન ધ્યાને લેતા આરોપીને નોટીસ બજી ગયા હોવાનું અનુમાન કરી શકાય છે. જેને ખંડન કરવાની જવાબદારી પણ આરોપીની રહે છે. આ તબક્કે આરોપીને તેના યોગ્ય સરનામે નોટીસ મોકલવામાં આવેલ હોય તે બજી ગયા હોવાનું માનવામાં આવે છે.

વધુમાં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે **C.C. Alavi Haji – Appellant versus Palapetty Muhammed & Anr. – Respondents Appeal (crl.) 767 of 2007** પેરા ૧૭ માં ઠરાવેલ છે કે, જ્યારે આરોપીને કલમ ૧૩૮ મુજબની નોટીસ આપવામાં આવેલ હોય અને તેને મળેલ ન હોયતો તે કેસની સમન્સની બજવણી થયાના પંદર દિવસની અંદર નાણા અંગેની ચુકવણી કરી શકે છે અને જો તે ચુકવણી ન કરે તો તે એ બચાવ લઈ શકે નહીં કે તેને નોટીસની બજવણી થયેલ ન હતી. જે નીચે મુજબ છે.

17.It is also to be borne in mind that the requirement of giving of notice is a clear departure from the rule of Criminal Law, where there is no stipulation of giving of a notice before filing a complaint. **Any drawer who claims that he did not receive the notice sent by post, can, within 15 days of receipt of summons from the court in respect of the complaint under Section 138 of the Act, make payment of the cheque amount and submit to the Court that he had made payment within 15 days of receipt of summons (by receiving a copy of complaint with the summons) and, therefore, the complaint is liable to be rejected. A person who does not pay within 15 days of receipt of the summons from**

the Court along with the copy of the complaint under Section 138 of the Act, cannot obviously contend that there was no proper service of notice as required under Section 138, by ignoring statutory presumption to the contrary under Section 27 of the G.C. Act and Section 114 of the Evidence Act. In our view, any other interpretation of the proviso would defeat the very object of the legislation. As observed in Bhaskarans case (supra), if the giving of notice in the context of Clause (b) of the proviso was the same as the receipt of notice a trickster cheque drawer would get the premium to avoid receiving the notice by adopting different strategies and escape from legal consequences of Section 138 of the Act.

આમ, ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ માનસહ વંચાણે લેતા, આરોપીને નોટીસ બજી ગયેલ હોવાનું માનવાને કારણ બને છે. વધુમાં અત્રેની કોર્ટનો સમન્સ બજી જવા છતા તેણે ૧૫ દીવસની અંદર નાણાની ચુકવણી કરેલ નથી તે હકીકત ધ્યાને લેતા આરોપીનો ફરીયાદીના નાણાં ચુકવવાનો ઈરાદો ન હોવાનું સ્પષ્ટપણે જણાઈ આવે છે.

(૧૪) વધુમાં એ.આઈ.આર.૨૦૧૦(સુપ્રિમ કોર્ટ) ૧૮૯૮ રંગપ્પા વિરુદ્ધ શ્રી મોહન ના ચુકાદાથી નામ. સુપ્રિમ કોર્ટે ઠરાવેલ છે કે, કલમ-૧૩૯ ના અનુમાનમાં કાયદાકીય અમલને પાત્ર વ્યવહાર અથવા તો જવાબદારીનું અસ્તિત્વ હોવાનો સમાવેશ થાય છે. સરદ અનુમાન એ અસ્તિત્વ ન હોવા બાબતે પોતાનો બચાવ રજૂ કરી શકે છે. પરંતુ ફરીયાદીને લાભ કરે તેવું પ્રારંભિક અનુમાન હોવા બાબતે કોઈ શંકા નથી. કલમ-૧૩૯ નો સમાવેશ કાયદા ઘડનાર ધ્વારા વટાઉખતની વિશ્વસનીયતામાં સુધારો કરવાના આશયથી કરવામાં આવ્યો

છે કે કલમ-૧૩૮ ધ્વારા ચેકનો અસ્વીકાર થયાના કિસ્સામાં સખત ફોજદારી ઉપાય મળે, જ્યારે કલમ-૧૩૯ માં કરવામાં આવેલ ખંડનાત્મક અનુમાનની જોગવાઈ ઈન્સાફી કાર્યવાહીમાં થતો વિલંબ અટકાવવા માટે છે. તેમ છતાં યાદ રાખવું જરૂરી છે કે, કલમ-૧૩૮ ધ્વારા સજાને પાત્ર ગુનાને રેગ્યુલેટરી ઓફેન્સ તરીકે ઉલ્લેખવો જોઈએ. કારણ કે ચેકનો અસ્વીકાર થવો એ મોટાભાગે દીવાની અપકૃત્ય હોય છે અને જેની અસર મોટા ભાગે વ્યાપાર સાથે સંકળાયેલ હોય તેવા ખાનગી પક્ષકારો ઉપર થાય છે. તે કારણસર આરોપી ઉપર જે ખંડનાત્મક પુરાવાનો બોજો છે તે નાહક ઉચ્ચ ધોરણો દર્શાવતી સાબિતીનો હોવો જોઈએ નહીં. જે હકિકત ધ્યાને લેતા જ્યારે આરોપીએ અનુમાનનું ખંડન કરવાનું હોય ત્યારે સાબિતીનું ધોરણ પ્રિપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટીથી થવું જોઈએ. માટે જ્યારે આરોપી કાયદાકીય રીતે અમલને પાત્ર હોય તેવું દેવું અથવા જવાબદારી સામે શંકા ઉપસ્થિત થાય તેવો બચાવ ઉભો કરવામાં સફળ થાય તો ફરીયાદ પક્ષનો કેસ નિષ્ફળ થઈ શકે. આરોપી આવો બચાવ ઉભો કરવા માટે ફરીયાદ પક્ષ તરફથી જે સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવેલ હોય તેના ઉપર આધાર રાખી શકે અને તે સંજોગોમાં અમુક કેસમાં આરોપીએ પોતાનો પુરાવો રજૂ કરવો જરૂરી હોતો નથી. વધુમાં સદર ચુકાદાથી એવો પણ સિદ્ધાંત પ્રસ્થાપિત કરેલ છે કે, કલમ-૧૩૯ અન્વયેના અનુમાનનું ખંડન કરવા માટે આરોપી તરફ જે બચાવ લેવામાં આવ્યો હોય તે બચાવ સામાન્ય બુદ્ધી ધારણ કરનાર માણસ સ્વીકારી શકે તેવો સભાવિત બચાવ હોવો જોઈએ. સબબ સદર ચુકાદાથી પ્રસ્થાપિત કરેલ સિદ્ધાંત અનુસાર હાલના કેસમાં પણ તકરારી ચેક આરોપીએ પોતાના કાયદેસર રીતે અમલને પાત્ર થઈ શકે તેવાં દેવા કે જવાબદારીની ચુકવી પેટે આપ્યો હોવાનું અનુમાન કરવામાં આવેલ છે.

હવે એ નક્કી કરવાનું રહે છે કે, આરોપીએ સદર અનુમાનનું ખંડન કરેલ છે કે કેમ? જો આરોપીએ અનુમાનનું ખંડન કર્યાનું પ્રસ્થાપિત થાય તો તકરારી ચેક અંગે કોઈ કાયદેસરની લેણી રકમ હતી તેવી હકિકત પુરવાર કરવા અંગે સાબિતીનો

બોજો ફરીયાદીના શીર ઉપર સિફ્ટ થાય તેમ છે. આ કામે આરોપી તરફ જે પુરાવો રજુ થયેલ છે તેનાથી ફરીયાદની વિગતો તેમજ ફરીયાદીના મૌખિક પુરાવાનું કોઈ ખંડન કરવામાં આવ્યું નથી. જેથી આરોપી તરફ ફરીયાદી વિરુદ્ધ અથવા તો રેકર્ડ ઉપર રહેલી સામગ્રી ધ્વારા સદર સ્ટેચ્યુટરી અનુમાનનું ખંડન થયેલ નથી. ઉપરોક્ત એ.આઈ.આર.૨૦૧૦(સુપ્રિમ કોર્ટ) ૧૮૯૮ રંગપ્પા વિરુદ્ધ શ્રી મોહનના ચુકાદાથી પ્રસ્થાપિત કરેલ સિદ્ધાંત અનુસાર આરોપીએ આ કામે લીધેલ બચાવ સંભવિત બચાવ છે કે કેમ, તે પણ નક્કી કરવાનું રહે છે. તે હકિકત નક્કી કરવા માટે હાલના કેસમાં આરોપી તરફ ઉલટ તપાસ દરમિયાન તેમજ દલીલો દરમિયાન ઉપસ્થિત કરેલ બચાવ ધ્યાને લેવાના રહે છે. પરંતુ આ કામે આરોપી તરફ કોઈ કોઈ ઉલટ તપાસ કરવામાં આવેલ ન હોય તેમજ કોઈ દલીલો કરવામાં આવેલ ન હોય, આરોપી તરફ કલમ-૧૩૯ ના અનુમાનનું કોઈ વ્યાજબી ખંડન કરેલ નથી.

(૧૫) આમ, ઉપરોક્ત ચર્ચા કરી તે મુજબ ફરીયાદીની જુબાની તથા ફરીયાદી તરીકે રજુ કરવામાં આવેલ તમામ દસ્તાવેજી પુરાવા ધ્યાને રાખતાં ફરીયાદીનું કાયદેસરનું લેણું પુરવાર થાય છે. આરોપી તરફ કલમ-૧૩૯ અને કલમ-૧૧૮ ના અનુમાનનું કોઈ વ્યાજબી સબળ પુરાવાથી ખંડન કરેલ નથી. વધુમાં સબળ તકરારી ચેક સમય મર્યાદામાં બેંકમાં જમા કરાવેલ હોવાનું તથા તે ચેક "ફંડ ઈનસફીશીયન્ટ" ના શેરા સાથે વગર સ્વીકાર્યે પરત ફરેલ હોવાનું તથા ફરીયાદીએ સમય મર્યાદામાં આરોપીને નોટીસ મોકલાવેલ હોવાનું અનુમાન કરી શકાય. જેથી આરોપીને નોટીસ બજી ગયેલ હોવા છતાં આરોપીએ સમય મર્યાદામાં રકમ ચુકવેલ ન હોઈ ફરીયાદીએ સમય મર્યાદામાં હાલની ફરીયાદ આરોપી વિરુદ્ધ કરેલ હોવાનું પુરવાર કરેલ હોય તેમજ નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ ધ્વારા નીચે મુજબના લેન્ડમાર્ક જજમેન્ટમાં નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ તળેના કેસોમાં પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવેલ ચુકાદાઓ જેમાં **(1) Indian Bank Association v. Union of India AIR 2014 SC 2528 ... Negotiable Instruments Act (26 of 1881) , S.138,**

S.143, S.145— Dishonour of cheque (2) Afcons Infrastructure Ltd. & Anr. v. Cherian Varkey Constructions Co. Pvt. Ltd, (2010) 8 SCC 24 તથા **(3) M/S Meters And Instruments Private ... vs Kanchan Mehta on 5 October, 2017 ના પ્રસ્થાપિત સિંધ્ધાતો ધ્યાને લઈ હાલના કામે "મુદ્દા નં. ૧" નો જવાબ "હકારમાં" આપી આરોપીને તકસીરવાન ઠરાવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.**

(૧૬) રેકર્ડ જોતા આરોપી હાજર રહેલ નથી. આજ રોજ પણ આરોપી કે તેના વિ.વ.શ્રી હાજર નથી. કોઈ મુદત રીપોર્ટ નથી. જેથી આવા સંજોગોમાં આરોપીની ગેરહાજરીમાં જજમેન્ટ જાહેર કરવું ન્યાયોચિત જણાય છે.

વધુમાં નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટે **Sharad Jethalal Savla - Applicant Versus State of Gujarat & others (2017 3 GLH 146)** ચુકાદાના પેરા નં. ૧૨ માં સ્પષ્ટપણે ઠારવેલ છે કે, **So far as the first question is concerned as regards the pronouncement of the judgement and order of conviction and sentence in the absence of the applicant accused, I am of the view that no illegality could be said to have been committed by the trial court.** આમ, નીચેની કોર્ટે આરોપીની ગેરહાજરીમાં સજાનો હુકમ કરેલ તે નામદાર કોર્ટે યોગ્ય ઠેરવી નીચેની કોર્ટનો હુકમ ગેરકાયદેસરનો ન હોવાનું ઠરાવેલ છે.

(૧૭) આમ, હાલના કેસમાં આરોપીની ગેરહાજરીમાં સજાનો હુકમ જાહેર કરવો ન્યાયોચિત જણાય છે. આ કામે સજાના સંદર્ભે કેસની હકીકત ધ્યાને લઈએ તો આરોપીની પ્લી ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહીતાની કલમ-૨૭૪ મુજબ લેવામાં

આવેલ છે અને તે આધારે કેસની કાર્યવાહી આગળ ચલાવવામાં આવેલ છે. ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહીતાની કલમ-૨૭૮(૨) મુજબ આરોપીને તકસીરવાન ઠરાવવામાં આવે તો આરોપીને સજા અંગે સાંભળવા ફરજીયાત નથી. સજાના સંદર્ભમાં કેસની હકીકત ધ્યાને લીએ તો નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એકટની કલમ-૧૩૮ એ સ્પેશ્યલ એક્ટ છે અને તેમાં ભંગ બદલ બે વર્ષ સુધીની કેદની સજા અથવા દંડ ચેકની રકમ કરતા બે ગણા સુધી અથવા બંન્ને થઈ શકે છે.

(૧૮) ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહીતાની કલમ-૪ ધ્યાને લેવામાં આવે તો સ્પેશીયલ એક્ટમાં કરવામાં આવેલ સજાની જોગવાઈને આધારે તે મુજબ કોર્ટને આરોપીને તકસીરવાન ઠરાવવાની અને દંડ કરવાની સત્તા છે. સજા સંદર્ભે આરોપી તરફ રેકર્ડ ઉપરની હકીકતો ધ્યાને લઈએ તો ગુનાનો પ્રકાર, આરોપીનું વર્તન તથા રજુ પુરાવાઓને કાયદાની જોગવાઈ સાથે સાંકળીને વંચાણે લેતા બે વર્ષ પુરેપુરી સજા કરવી યોગ્ય જણાઈ આવે છે.

સામાન્ય રીતે સજાની માત્રા કેટલી હોવી જોઈએ તે બાબતે નામદાર વડી અદાલત તથા નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના માર્ગદર્શક ચુકાદાઓ ઉપલબ્ધ છે. તે મુજબ સજા અત્યંત હળવી ન હોવી જોઈએ તેમજ સાથોસાથ અત્યંત કઠોર પણ ન હોવી જોઈએ. ગુનાની ગંભીરતા, તેના સંજોગો, આરોપીની ઉંમર, તેનો સામાજિક દરજ્જો, તે કયા સમાજમાંથી આવે છે તે વગેરે હકીકતોને ધ્યાને લઈ સજા અંગેનો નિર્ણય કરવાનો રહે છે. નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટમાં સદર જોગવાઈ સુધારાથી દાખલ કરવા પાછળનો લેજીસ્લેચરનો હેતુ બેંકોનું કામકાજ તેના નિયમોનુસાર કોઈ પણ જાતના અવરોધ વિના સતત અવિરતપણે ચાલુ રહે તે માટેનો છે. તે ઉપરાંત નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ કે જેમાં ચેક પ્રોમીસરી નોટ વેગરનો સમાવેશ થાય છે. તેનો અવિરતપણે સતત ઉપયોગ ચાલતો રહે અને લોકોનો વિશ્વાસ તે વ્યવસ્થામાં

ટકી રહે તે અંગેનો છે. સદરહું આરોપીએ કાયદેસરના દેવાની ચુકવણી અર્થે ચેક આપ્યો છે. જે ચેક "ફંડ ઈનસફીશીયન્ટ" ના શેરા સાથે વગર સ્વીકારે પરત ફરેલ છે. તેથી તે કાયદા પાછળનો હેતુ ધ્યાને લેતા આવા કેસમાં આરોપી પ્રત્યે દયા રાખવી ન જોઈએ અને સમાજમાં દાખલો બેસે અને લોકોનો બેંકીંગ વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ ટકી રહે તે માટે આરોપીને ચોકકસપણે સજા કરવી જોઈએ તેમ હું માનુ છુ. કારણ કે, કાયદામાં પ્રસ્થાપિત સિધ્ધાંત અનુસાર કાયદા ઘડવા પાછળનો ધારાસભાના ઈરાદાનો અસરકારક અમલ તે અદાલતની મુખ્ય ફરજ બની રહે છે અને જો તે મુજબ કરવામાં ના આવે તો લોકોનો બેંકીંગ વ્યવસ્થામાંથી વિશ્વાસ ઉઠી જશે અને લોકો ચેકોનો બેફામ દુરપયોગ કરતાં થઈ જશે અને તે કારણે ભારતીય અર્થતંત્ર જે વિકાસશીલ અર્થતંત્ર છે તેને નુકશાન થાય તેવી સંભાવનાઓને નકારી ન શકાય અને તેથી તે બધી હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતા આરોપીને પ્રોબેશનનો લાભ આપવો પણ યોગ્ય અને વ્યાજબી જણાતું નથી.

(૧૯) વધુમાં ૨૦૧૩(૧) જી.એલ.આર. ૨૨૨, આર.મોહન વિરુદ્ધ એ.કે.વિજયાકુમાર ના કેસનો ચુકાદો ધ્યાને લેતાં, નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે સદર એક્ટની કલમ ૧૩૮ અન્વયે સજાને પાત્ર ગુનાની કેસની ઈન્સાફી કાર્યવાહીમાં આરોપીને સજા ફરમાવતી વખતે સંહિતાની કમલ-૩૯૫ અન્વયે ફરીયાદીને વળતર તરીકે યોગ્ય રકમ ચુકવવાનો હુકમ કરવાની હિમાયત કરી છે. જે ધ્યાને લેતા ફરીયાદીને યોગ્ય વળતર અપાવવું ન્યાયોચીત જણાતું હોય. જેથી "મુદ્દા નં. ૨" પરત્વે ન્યાયના હિતમાં નીચે મુજબનો આખરી હુકમ કરવામાં આવે છે.

- આ ખરી હુકમ -

(૧) આ કામના આરોપી મુસ્તાક સલીમભાઈ શેખ, રહે.ઘર નં-૬, ફેજાનપાર્ક-૨, સંસ્કાર વિદ્યાલય પાસે, બારકોસીયા રોડ, મુ.નડીયાદ - ૩૮૭૦૦૨, તા.નડીયાદ, જી.ખેડાનાઓને ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહિતાની

કલમ-૨૭૮(૨) અન્વયે નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ મુજબના શિક્ષાને પાત્ર ગુનામાં તકસીરવાર ઠરાવી ૬(છ) માસની સાદી કેદની સજા કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૨) આરોપીને તકરારી ચેક પૈકી બાકી રહેતી રકમ રૂપિયા ૧,૧૨,૫૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ બાર હજાર પાંચસો પુરા) દંડ તરીકે જમા કરવાનો આથી હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૩) જો આરોપી આ દંડની રકમ ચુકવવામાં નિષ્ફળ જાય તો આરોપીએ વધુ ૬ (છ) માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૪) આરોપીએ દંડની રકમ અત્રેની અદાલતમાં જમા કરાવ્યેથી આ કામના ફરીયાદીએ પોતાની ઓળખનો આધાર-પુરાવો અત્રેની અદાલતના નાઝીરશ્રી સમક્ષ રજુ કર્યેથી તે રકમ ફરીયાદીને ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહિતાની કલમ-૩૯૫ મુજબ વળતર પેટે ચુકવી આપવાનો અત્રેની અદાલતના નાઝીરશ્રીને હુકમ કરવામાં આવે છે.

(૫) ભારતીય નાગરીક સુરક્ષા સંહિતાની કલમ-૪૦૪ અન્વયે આરોપીને હુકમની એક નકલ વિના મુલ્યે પુરી પાડવી.

(૬) આરોપી તર્ફેના જાતમુચરકા તથા જામીનખત રદ્દ ગણવા.

(૭) આરોપી આજરોજ અત્રેની અદાલત સમક્ષ હાજર ન હોય આરોપી સામે સજા અંગેનું ફરતુ વોરંટ ઈશ્યુ કરી, આરોપી મળી આવ્યેથી તેની સામેનો સજાનો અમલ કરવાનો આથી હુકમ કરવામાં આવે છે.

આ હુકમ આજ રોજ તા.૦૬ ઠૂી, માહે માર્ચ, સને ૨૦૨૬ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી સંભળાવી, મારી સહી કરી જાહેર કર્યો.

વસો.

તા.૦૬/૦૩/૨૦૨૬

(સૌમિત્ર સુબોધભાઈ ત્રિવેદી)
જ્યુડીશ્યલ મેજીસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ,
વસો. (કોડ નં.જી.જે.૦૧૪૨૫)